

УДК 336.711:339.732

Стойка В. С.

Ужгородський національний університет

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ РОЗВИТКУ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті розглянуто ключові принципи діяльності державних банків розвитку в різних країнах. Окремлено вплив діяльності банків розвитку на економіку окремих країн світу. На основі аналізу досвіду функціонування банків розвитку Німеччини, Бразилії, Китаю, Японії, Казахстану та Білорусі запропоновано основні напрями створення державного банку розвитку в Україні.

Ключові слова: банки розвитку, держава, інвестиційний процес, інноваційний розвиток, фінансові інституції.

Постановка проблеми. У структурі економічної системи практично кожної розвиненої країни світу чільне місце займають банки розвитку. Вони являють собою особливий інструмент для реалізації напрямів державної політики в економічних сферах. Державні банки розвитку, як правило, є спеціалізованими інвестиційними фінансово-кредитними інститутами, які здійснюють довгострокове фінансування масштабних загальнодержавних проектів, що сприяють економічному зростанню, розвитку економіки країни та вирішенню соціальних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню міжнародного досвіду та особливостей функціонування банків розвитку присвячено низку наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників. Так, Б.І. Пшик та І.О. Федуняк [1] розглядають засади діяльності та світову практику державних банків розвитку. В.Б. Шкадюк [2] досліджує вплив банків розвитку на економіку окремих країн. А.І. Сирота [3], В.В. Корнеєв та А.В. Нікітін [4] вивчають специфіку діяльності банків розвитку як інструменту відновлення та модернізації економіки. Серед іноземних дослідників світового досвіду функціонування банків розвитку слід виділити праці М.М. Ковальова та С.Н. Румаса [5], А.А. Ільїна [6], О. Солнцева, М. Хромова та В. Волкова [7], С. Чандрасекара [8]. Окремі аспекти функціонування банків розвитку розглядалися також автором даної статті [9; 10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Беручи до уваги наявність значної кількості наукових публікацій, подальше вивчення діяльності банків розвитку є вкрай актуальним та становить значний практичний інтерес для нашої держави, адже за період незалежності України було декілька спроб створення банку такого виду, але всі вони виявилися неуспішними.

Мета статті полягає у дослідженні міжнародного досвіду функціонування державних банків розвитку для розроблення рекомендацій щодо створення аналогічної фінансової інституції на території нашої держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. На кінець ХХ ст. у світі нараховувалося близько 750 банків розвитку, з яких 32 – регіональні і близько 700 – національні банки розвитку, включаючи спеціалізовані: експортні, банки розвитку сільського господарства, банки підтримки малого бізнесу в 185 країнах. Інакше кажучи, на одну країну в середньому припадає три банки розвитку, із них 95,8% – національні банки розвитку та 4,2% – міжнародні та регіональні банки розвитку [5, с. 12]. У країнах, що розвиваються, у середньому здійснюють діяльність три і більше банків розвитку, тоді як у розвинених державах їх менше. Тенденція така, що банки розвитку

переважно створюються в країнах з економікою, що розвивається, оскільки вони покликані «оживити» економічний розвиток держави та сприяти її довгостроковому піднесенню.

Діяльність банків як інститутів розвитку спрямовується на «...усунення «провалів ринку» і вирішення таких чотирьох основних завдань: подолання провалів ринку в інноваційній сфері; усунення інституційних провалів ринку (формування відсутніх, але необхідних сегментів ринку); розвиток економічної і соціальної інфраструктури; елімінування суттєвих регіональних дисбалансів розвитку» [7, с. 4].

Яскравим прикладом відродження та модернізації не тільки банківського сектору, але й економічної системи країни загалом є створення банку розвитку в Німеччині. З 1948 р. у державі роль банку розвитку виконує спеціальне кредитне відомство Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW). Нині даний банк є одним із найпотужніших фінансових інституцій не тільки Німеччини, але й світу. За роки свого функціонування KfW розширив географію своєї діяльності на десятки країн Африки, Латинської Америки, Азії і Південно-Східної Європи. Банк має представництва в більш ніж 70 країнах світу з головним офісом у Франкфурті-на-Майні. Станом на кінець 2015 р. сукупні активи банку становили 503 млрд. євро, а обсяг кредитного портфеля – 447 млрд. євро [11].

Адміністративний нагляд над KfW здійснюється Федеральним урядом або уповноваженим на це федеральним міністром. KfW має особливий статус, є органом публічного права і не є комерційною організацією. Він не є кредитним інститутом, оскільки, відповідно до закону, KfW заборонені залучення депозитів та брокерська діяльність. Стосовно KfW не діють регулятивні норми банківського нагляду, обов'язкові для всіх інших кредитних інститутів країни. Прибуток KfW не підлягає розподілу між засновниками, а повністю спрямовується на поповнення фондів. Роль держави як головного засновника KfW виражається в гарантіях відповідальності за залученими позиками та емітованими борговими паперами, строковими операціями, опційними правами та іншими кредитами, наданими KfW позичальникам та за кредитами третім особам, за якими KfW є гарантом або поручителем. До складу KfW входять банки, розділені за профілем їхньої діяльності [6, с. 84–85]:

- KfW Mittelstandsbank – сприяє розвитку малого і середнього підприємництва та новоствореним підприємствам Німеччини;

- KfW Förderbank – надає підтримку містам під час фінансування інфраструктурних проектів комунального господарства, а також надає іпотечні кредити та кредити на освіту приватним особам;

- KfW IPEX-Bank – займається підтримкою німецьких експортерів;
- KfW Entwicklungsbank – надає допомогу країнам, що розвиваються, та країнам із перехідною економікою, відповідає за співпрацю з державними установами.

Слід зазначити, що значного розвитку в Німеччині також набули банки розвитку федеральних земель, зокрема такі, як Баварський банк розвитку, Банк розвитку федеральної землі Саксонія та ін., які доповнюють групу KfW. Мета діяльності цих банків полягає в реалізації програм сприяння розвитку малого та середнього підприємництва. Основним інструментом їх підтримки є кредити, що надаються за пільговими відсотками. Головна програма підтримки новостворюваного бізнесу передбачає кредитування обсягом до 40% від вартості проекту терміном до 15 років, а діючих підприємств – до 30% від запланованого обсягу інвестицій за цей же строк. Окрім пільгових процентних ставок, до переваг позичальників належать: звільнення від погашення основної суми кредиту терміном до двох років, зняття вимоги про надання необхідного забезпечення у разі реалізації найбільш перспективних проектів. За деякими оцінками, близько 40% новостворюваних підприємств користуються підтримкою з боку банків розвитку. Крім того, при банках організуються спеціальні консультаційні служби для аналізу ситуації на фірмах, які зазнали фінансових труднощів, та виявлення можливості вирішення проблем, що виникли, у тому числі за рахунок допомоги із бюджетних ресурсів.

Найбільшим банком розвитку у світі є Бразильський національний банк економічного і соціального розвитку (BNDES). BNDES перебуває в державній власності, отримує державні кошти для поповнення свого капіталу, але також отримує плату від позичальників за користування останніми ресурсами банку. Крім того, через афілійовану установу BNDESPAR банк є прямим учасником ринку венчурного капіталу і набувачем великих стратегічних пакетів акцій у капіталі низки компаній. Для більшої ефективності BNDES, як й інші державні підприємства в Бразилії, має переваги в прибуткових схемах для своїх співробітників. Банк надає гранти і на соціальні проекти, однак вони мають зворотній характер, видаються на більш вигідних умовах, ніж у місцевих банках. Сфера кредитування BNDES досить широка і включає венчурне фінансування (як еквівалент венчурних фондів); інфраструктурні проекти; підтримку торговельної та іншої експансії бразильських крупних корпорацій (у т. ч. угод злиття і поглинання). BNDES бере участь у публічних тендерах, надає дані про позичальників, їх активи і наслідки наданих пільгових кредитів. Банк надає кредити за довгостроковими процентними ставками, які є меншими порівняно з ринковими.

Основні напрями секторальної підтримки BNDES – інфраструктура, обробна промисловість та видобуток корисних копалин. Чистий прибуток банку в максимальному дотепер розмірі 6,1 млрд. дол. був досягнутий у 2011 р. і став можливим завдяки обслуговуванню випуску (андерайтингу) казначейських зобов'язань держави обсягом 63 млрд. дол. США. Загалом кумулятивна сума трансфертів держави банку протягом 2008–2010 рр. становила 180 млрд. дол., у 2012 р. – приблизно 25 млрд. дол. США [4, с. 50]. За оцінками, більше половини обсягів фондування з відшкодуванням різниці між процентними став-

ками банк одержує від казначейства. Разом із тим така значна залежність від державних джерел фінансування змусила рейтингову агенцію Moody's понизити рейтинг BNDES до рівня суверенного рейтингу Бразилії.

15 липня 2014 р. у м. Форталеза (Бразилія) було оголошено про створення нового Банку розвитку представниками країн групи БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південно-Африканська Республіка) з основними напрямками діяльності у сфері інфраструктури та фінансування потреби поточного розвитку країн учасників цієї групи.

Банк розвитку Китаю (CHDB) є другим за обсягом активів у світі банком розвитку, що заснований у 1994 р. для надання фінансування проектам національного значення, зокрема інфраструктурним, а також у сфері енергетики, транспорту, добувної промисловості. За роки існування банк видав кредитів на суму понад 700 млрд. дол. [12]. Основними джерелами його фондування також (як і в Бразилії) є випуск облігацій, причому як у Китаї, так і за межами країни. Випущені банком забезпечені боргові зобов'язання (CDB), що знаходяться у портфелі місцевих банків, розглядаються як безризикові активи в рамках запропонованих правил достатності капіталу центробанку КНР. В окремі періоди банк був другим за величиною емітентом облігацій у Китаї (після Міністерства фінансів), що становило до чверті випущених облігацій країни у юанях і зробило банк найбільшим кредитором в іноземній валюті.

У 1951 р. з'явився відомий сьогодні в усьому світі Банк розвитку Японії (DBJ). Він почав надавати довгострокові кредити за ставками нижче ринкових на фінансування капітальних інвестицій у пріоритетних галузях промисловості, реалізацію інфраструктурних проектів та регіональний розвиток. Перший капітал сформували коштами держбюджету й американської фінансової допомоги (бо американці все ж захотіли бачити японців сильними та союзниками, а не навпаки). Це був своєрідний аналог Плану Маршалла, який реалізовувався в післявоєнній Німеччині.

Після створення Банку розвитку японська економіка протягом понад 15 років зростала в середньому більш ніж на 9% на рік. Країна піднялася з руїн та була модернізована. Сьогодні активи Банку – 158 млрд. дол. США, а кредитний портфель – 130 млрд. дол. США. Власником Банку на 100% є уряд Японії, але в подальшому не виключають приватизації. Інституція діє на основі спеціального закону та не підпадає під стандартні нормативи центробанку. Кредитні ставки відрізняються залежно від пріоритетності галузей (історично перевагу віддавали тим, які приносять валюту), строк кредитування – близько 10 років.

Банк кредитує 40–50% вартості проекту і взагалі не кредитує держпідприємства, а тільки приватний сектор економіки. Також фінансує екстрені потреби (подолання наслідків землетрусів, порятунок стратегічних підприємств). Якби не DBJ, то Японія втратила б Nissan у 1999 р. і Japan Airlines у 2008 р. Банк розвитку Японії є інноватором, серед його ноу-хау – «зелені облігації», які використовують вже і Світовий банк, і KfW [13].

У 2001 р. було створено Банк розвитку Казахстану. Згідно із Законом «Про банки і банківську діяльність в Республіці Казахстан», Банк розвитку не є банком другого рівня та має особливий правовий статус. Банк розвитку не підлягає пруденційному регулюванню з боку національного регулятора, а його діяльність регулюється спеціальним

Законом «Про Банк розвитку Казахстану». У рамках державної програми індустріалізації Банку розвитку відводиться роль основного інвестиційного інституту країни, який забезпечує фінансову підтримку ініціатив приватного сектору та держави (у частині інфраструктурних проектів) шляхом надання середньо- та довгострокових кредитів під низький відсоток несировинним галузям економіки. 100% акцій банку розвитку Казахстану належать АТ «Національний управлінський холдинг «Байтерек»» (єдиний акціонер) зі 100-процентною участю держави в статутному капіталі.

Згідно з мандатом Банку розвитку, основними галузевими пріоритетами виступають проекти в несировинних секторах економіки: металургії, хімії та нафтохімії, машинобудуванні, переробці сільськогосподарської продукції, а також виробничій інфраструктурі (енергетиці, транспорті, телекомунікації та об'єктах у сфері послуг). Банк надає послуги кредитування інвестиційних проектів, кредитування експортних операцій, синдиковане та проектне фінансування, кредитування поточної діяльності, міжбанківське кредитування, надання гарантій, участь у капіталі та інші послуги згідно з чинним законодавством Республіки Казахстан. Дотримуючись принципів соціальної відповідальності, Банк розвитку не фінансує виробництво зброї, алкогольної продукції, наркотичних засобів та психотропних речовин, виробів із тютюну [14].

Ще одним прикладом успішного функціонування державного банку розвитку є діяльність створеного в 2011 р. Банку розвитку Білорусії (БРРБ). Засновниками Банку виступили Рада Міністрів (95,473%) та Національний банк Республіки Білорусь (0,014%), а в листопаді 2013 р. акціонером Банку став ВАТ «Білоруськалій» (4,513%). Метою діяльності БРРБ є фінансування державних програм та реалізація соціально значимих інвестиційних проектів. При цьому головними завданнями БРРБ є: фінансування інвестиційних проектів, а також заходів, які передбачають закупівлю товарів для їх передачі у фінансову оренду (лізинг), у рамках реалізації державних програм; придбання активів, сформованих іншими банками в рамках реалізації державних програм та заходів; надання

пільгових експортних кредитів на суму не менше 1 млн. дол. США для підтримки вітчизняних підприємств-експортерів.

Для досягнення своєї мети БРРБ надано право здійснювати окремі банківські операції: кредитування, залучення бюджетних ресурсів на депозити, відкриття банківських рахунків, проведення розрахунків та здійснення валютних операцій. Але БРРБ не має права здійснювати банківські операції з фізичними особами, банківські операції з готівкою, відкривати розрахункові рахунки юридичним особам та приватним підприємцям. Головним принципом діяльності БРРБ є уникнення конкуренції з комерційними банками. Банк розвитку фінансує проекти високої державної значимості, які мають обмежений доступ до фінансування комерційних банків через низьку норму доходності та тривалого терміну окупності. До таких проектів можна віднести створення інфраструктурних об'єктів, випуск інноваційної продукції та впровадження інноваційних технологій, створення наукоємних та експортних виробництв, а також великих інвестиційних проектів у стратегічних галузях економіки.

У 2014 р. розпочалася активна робота БРРБ на міжнародному ринку капіталів, у результаті якої впродовж 2014–2015 рр. в економіку країни залучено іноземних інвестицій на суму близько 740 млн. дол. США [5].

Із 2016 р. БРРБ став єдиним координатором із фінансування інвестиційних проектів у рамках державних програм. Для цього БРРБ проводиться цілеспрямована робота з розширення двосторонніх зв'язків з європейськими, азійськими та американськими фінансово-кредитними інституціями, а також національними агентствами зі страхування експортних кредитів. Важливим результатом роботи Банку в даному напрямі стало укладення міжбанківських кредитних угод із фінансовими інститутами Німеччини, Італії, Чехії, Словаччини, Польщі, Угорщини, Росії, Китаю та ін.

Отже, для державних банків розвитку характерні такі особливості правового статусу (табл. 1).

Державні банки розвитку отримують підтримку з боку держави у вигляді державних гарантій, звільнення від оподаткування, зборів та

Таблиця 1

Особливості правового статусу деяких банків розвитку

Банк (рік заснування, країна)	Форма власності	Державна підтримка	Підпорядкування та нагляд	Законодавча база
Бразильський національний банк економічного і соціального розвитку (1952 р., Бразилія)	100% державна власність	Немає державних гарантій, оскільки це суперечить законодавству	Контроль Міністерства економічного розвитку	Спец. закон
Банк розвитку Японії (1951 р., Японія)	100% державна власність	50% гарантія держави за зобов'язаннями, прямі позики уряду, додаткові внески в капітал	Міністерство фінансів	Спец. закон
Банк розвитку Китаю (1994 р., Китай)	100% державна власність	100% державне фінансування, 100% гарантування зовнішніх позик	Пряме підпорядкування Державній Раді КНР	Рішення Держради
Банк розвитку Казахстану (2001 р., Казахстан)	100% державна власність	100% державні гарантії, звільнення від податків	Орган фінансового нагляду	Спец. закон
KfW Bankengruppe (1948 р., Німеччина)	Корпорація публічного права. Капітал на 80% сформовано Федеральним Урядом та на 20% – федеральними землями	100% державні гарантії. KfW звільняється від податків, мит, зборів, для нього встановлено особливий порядок ведення капітального будівництва, експлуатації і оренди будівель	Міністерство фінансів	Спец. закон
Банк розвитку Білорусії (2011 р., Білорусія)	95,473% – Рада Міністрів, 4,513% – «Білоруськалій», 0,014% – Нацбанк	Часткове звільнення від податків	Рада Міністрів, Нацбанк	Наказ Президента

Джерело: складено автором на основі [2, с. 68; 5, с. 25]

мит. Їхня діяльність підпорядкована спеціальним уповноваженим державним органам. Банки розвитку створюються та функціонують відповідно до спеціально розробленого закону. Вони не підпадають під звичайні норми банківського регулювання та нагляду, до них застосовується особливий режим здійснення діяльності. Банки розвитку функціонують так, щоб не створювати конкуренцію комерційним банкам.

За період незалежності України було декілька спроб створити банк розвитку. Зокрема, у 2004 р. було створено Український банк реконструкції та розвитку, місія якого полягала в створенні сприятливих умов для розвитку економіки і підтримці вітчизняного товаровиробника. Утім, відсутність макроекономічної ефективності від діяльності цього банку та його неефективний менеджмент призвели до прийняття рішення про його приватизацію в 2016 р. Інший приватний Всеукраїнський банк розвитку перебуває в стадії ліквідації. За період своєї діяльності банк не проявив себе як фінансовий інститут розвитку, оскільки працював на принципах комерційного банкінгу.

Висновки. Аналіз діяльності державних банків розвитку в Німеччині, Бразилії, Китаї, Японії, Казахстані та Білорусії свідчить, що дані інституції є потужним стимулом відновлення та розвитку не тільки фінансової, а й усієї економічної системи країн. Головна мета їхньої діяльності полягає у фінансуванні інноваційної сфери, сприянні розвитку економічної та соціальної інфраструктури, стимулюванні регіонального розвитку. У зв'язку із цим банки наділяються особливим правовим статусом та функціонують згідно зі спеціальним законом.

Міжнародний досвід переконує про доцільність створення банку розвитку в Україні. На нашу

думку, основним напрямками діяльності такого банку повинні стати фінансування інвестиційних проектів, високотехнологічних виробництв, підтримка експортоорієнтованих підприємств, сприяння розвитку пріоритетних сфер економіки (зокрема, малого й середнього підприємництва, сільського господарства), залучення іноземних інвестицій та розширення виробничого потенціалу країни загалом. При цьому роль банку розвитку в економічній системі нашої держави повинна полягати в такому: сприяти посиленню довгострокової економічної стабільності; розвивати інвестиційний, промисловий та експортний потенціал вітчизняних підприємств; сприяти створенню екологічно чистих виробництв та поширенню екологічно безпечних технологій; сприяти створенню робочих місць у процесі реалізації проектів банку; забезпечити дотримання принципів відкритості, прозорості, справедливості та доступності будь-якої інформації за винятком банківської чи комерційної таємниці. Таким чином, місією банку розвитку України повинно стати сприяння стійкому розвитку національної економіки шляхом здійснення інвестиційних вкладень у несиловий сектор держави. Даний банк повинен стати головним інвестиційним центром України, який би здійснював фінансову підтримку як ініціатив державного, так і приватного сектору.

Для врегулювання діяльності банку розвитку в Україні необхідно передусім прийняти спеціальний закон, яким би чітко визначалися його місія, коло операцій та особливості створення. Успішний досвід розвинених країн підтверджує, що саме у разі правового регулювання досягаються масштаби та результативність функціонування таких фінансових інститутів в економічному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Пшик В.І. Зарубіжний досвід функціонування і діяльності банків розвитку: уроки для України / В.І. Пшик, І.О. Федуняк // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2013. – № 2(17). – С. 128–134.
2. Шкадюк В.В. Світовий досвід діяльності банків розвитку: висновки для України / В.В. Шкадюк // Економіка та держава. – 2009. – № 10. – С. 67–70.
3. Сирота А.І. Банк розвитку як інструмент модернізації економіки України / А.І. Сирота // Держава та регіони. – 2013. – № 3(41). – С. 50–54.
4. Корнєєв В.В. Банки розвитку і перспективи відновлення кредитування економіки / В.В. Корнєєв, А.В. Нікітін // Фінанси, облік і аудит. – 2016. – Вип. 1(27). – С. 47–65.
5. Ковалев М.М. Банки развития: новая роль в XXI веке: [монография] / М.М. Ковалев, С.Н. Румас. – Минск: БГУ, 2016. – С. 151.
6. Ильин А.А. Банки развития в России и зарубежный опыт / А.А. Ильин // Финансы и кредит. – 2010. – № 9(393). – С. 82–88.
7. Солнцев О. Институты развития: анализ и оценка мирового опыта / О. Солнцев, М. Хромов, Р. Волков // Проблемы прогнозирования. – 2009. – № 2. – С. 4–10.
8. Chandrasekhar C.P. Development Banks: Their role and importance for development / C.P. Chandrasekhar // IDEAS, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.networkideas.org/alt/apr2011/development_banks.pdf.
9. Стойка В.С. Банки розвитку як фінансовий інструмент відновлення економіки України / В.С. Стойка // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: матеріали Х Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 25 листопада 2016 р.). – Х.: ХНАДУ, 2016. – Т. 1. – С. 301–302.
10. Стойка В.С. Роль банків у фінансуванні інновацій / І.Г. Брітченко, В.С. Стойка // Фінансове забезпечення інноваційних проектів малого та середнього бізнесу: глобальні виклики та українські реалії: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 7 грудня 2016 р.). – К.: КНЕУ, 2016. – С. 81–84.
11. KfW-Geschäftsbericht 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kfw.de/microsites/Microsite/static/geschaeftsbericht/2015/html5/index.html>.
12. China Development Bank. Annual Report. 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cdb.com.cn/english>.
13. Галасюк В. Україні потрібен банк розвитку – Японія допоможе / В. Галасюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iportal.rada.gov.ua/news/Novyny/133607.html>.
14. Банк развития Казахстана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kdb.kz/ru/>.

Стойка В. С.

Ужгородський національний університет

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ БАНКОВ РАЗВИТИЯ: УРОКИ ДЛЯ УКРАИНЫ

Резюме

В статье рассмотрены главные принципы деятельности государственных банков развития в разных странах. Определено влияние деятельности банков развития на экономику отдельных стран мира. На основании анализа опыта функционирования банков развития Германии, Бразилии, Китая, Японии, Казахстана и Беларуси предложены основные направления создания государственного банка развития в Украине.

Ключевые слова: банки развития, государство, инвестиционный процесс, инновационное развитие, финансовые институции.

Stoika V. S.

Uzhgorod National University

THE INTERNATIONAL EXPERIENCE OF THE FUNCTIONING OF STATE DEVELOPMENT BANKS: LESSONS FOR UKRAINE

Summary

The article describes the principles of state development banks activities in foreign countries. The influences of developments banks operations on the national economy are defined. The basic principles for establishment of state development bank of Ukraine, based on the analysis of experience of state development banks functioning in of Germany, Brazil, China, Japan, Kazakhstan and Belarus.

Key words: development banks, state, investment process, innovative development, financial institutions.

УДК 334.758

Сукрушева Г. О.

Харківський інститут фінансів

Київського національного торговельно-економічного університету

ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ БАНКІВ В УМОВАХ БАНКІВСЬКОЇ КРИЗИ

У статті досліджено сутність поняття «злиття та поглинання банків» в умовах банківської кризи в Україні, визначено їх відмінності за допомогою аналізу законодавчої бази, робіт зарубіжних та вітчизняних авторів. Складено рейтингову оцінку банківських установ за основними показниками діяльності за 2016 р. Розроблено механізм застосування злиття та поглинання банків у кризових умовах в Україні.

Ключові слова: злиття, поглинання, механізм, банківська система, кризовий стан, банківська криза.

Постановка проблеми. В умовах банківської кризи, що розгорнулася в Україні та спричинила масову неплатоспроможність банків і, як наслідок, їх ліквідацію, впровадження дієвого механізму злиття та поглинання може призвести до мінімізації кількості фінансово-нестабільних банківських установ, що дасть змогу зменшити банківські ризики, провести диверсифікацію банківських послуг та банківських продуктів, підвищити ефективність діяльності банківського сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти впровадження механізму злиття та поглинання обґрунтовували як зарубіжні, так і вітчизняні науковці: П.А. Гохан, Д. Доналд, Ф.Р. Стенлі, А.Л. Рід, О. Кириченко, О. Ваганова, М. Табахарнюк, А. Ігнатюк.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те що поняття «злиття» та «поглинання» глибоко досліджені зарубіжними і вітчизняними науковцями, у законодавстві України немає чіткого визначення цих понять, отже, відсутній і механізм їх реалізації.

Мета статті полягає у дослідженні понять «злиття» та «поглинання» і розробленні механізмів їх впровадження в банківську систему України для мінімізації наслідків банківської кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах нестабільної економічної ситуації, яка склалася в Україні, включаючи банківський сектор, можливим вирішенням проблеми може стати злиття і поглинання банківських установ. Відомо, що за останні три роки в Україні ліквідовано 78 банків після визнання цих банків неплатоспроможними, що призвело до посилення банківської кризи, викликаній передусім недовірою клієнтів до фінансових установ, а також зростання навантаження на фонд гарантування вкладів.

У ситуації, що склалася, необхідний комплекс заходів щодо зниження рівня банківської кризи. Одним із способів вирішення даної проблеми є не ліквідація банківської установи, а впровадження механізму злиття або поглинання кризового банку з фінансово стабільною кредитною організацією.

Необхідно відзначити, що в законодавчих актах (Цивільному, Господарському, Податковому кодексах, Законі України про «Акціонерні товариства») відсутнє єдине визначення понять «злиття» і «поглинання», внаслідок чого не існує чіткого, законодавчого обґрунтованого механізму його впровадження.

Проведемо морфологічну оцінку понять «злиття» та «поглинання» (табл. 1).